

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНИХ НАУК
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ І ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Навчально-методичною радою ІДГУ
Протокол № 4 від 15.01.2019 р.
Голова НМР Н. М. Кольцун

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Екологічне право

(назва навчальної дисципліни)

освітній ступінь бакалавр
(назва освітнього ступеня)

галузь знань 01 Освіта/Педагогіка
(цифра і назва галузі знань)

спеціальність 014 Середня освіта
(код і назва спеціальності)

освітня програма Середня освіта: історія, основи правознавства та економіки

тип дисципліни вибіркова
(обов'язкова / вибіркова / факультативна)

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньо-професійної програми

 А.В. Діжанова
(підпис, ініціали, прізвище)

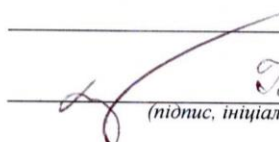
РЕКОМЕНДОВАНО:

кафедрою української і всевітньої історії та
протокол № 8 від 10.01.2019 культури

Завідувач кафедри В. Гуменюк
(підпис, ініціали, прізвище)

ПОГОДЖЕНО:

Голова науково-методичної ради факультету

 Т.Б. Жигалов
(підпис, ініціали, прізвище)

Розробники програми:

Метіль Анастасія Сергіївна, кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри української і всевітньої історії та культури.

Рецензенти програми:

Плахіна Ірина Вікторівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри української і всевітньої історії та культури.

1. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна	Заочна
Кількість кредитів:4	<i>Лекції:</i>	
	26	6
Модуль:1	<i>Практичні заняття:</i>	
Загальна кількість годин:120		
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом:3,4	<i>Лабораторні заняття:</i>	
Семестр:5-8	<i>Семінарські заняття:</i>	
	22	6
Тижневе навантаження (год.):	<i>Консультації:</i>	
- аудиторне:3		
- самостійна робота:5	<i>Індивідуальні заняття:</i>	
Форма підсумкового контролю:залік		
Мова навчання: українська	<i>Самостійна робота:</i>	
	72	108

2. МЕТА ДИСЦИПЛІНИ

Предметом вивчення навчальної дисципліни виступає детальне вивчення суспільних відносин, обумовлених специфічними властивостями природних ресурсів як об'єктів природи у тій частині, у якій вони регулюються нормами екологічного права.

Метою викладання навчальної дисципліни «Екологічне право» є засвоєння знань з найбільш важливих положень екологічного права та законодавства, яке регламентує охорону навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки, а також вироблення навичок із застосування положень національного законодавства для вирішення ситуацій, що виникають у практичній діяльності в цій сфері.

До **основних завдань** даного курсу можна віднести вміння орієнтуватися в системі екологічного законодавства, знати основні закономірності стосовно порядку природокористування і охорони оточуючого природного середовища, організації управління в галузі природокористування, сплати зборів та інших обов'язкових платежів за використання природних ресурсів. Також студенти повинні орієнтуватися в основних положеннях правового режиму земель сільськогосподарського призначення, земель житлової та громадської забудови, земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та інших ділянок, а також у правовому режимі лісів і земель лісового фонду, вод і земель водного фонду та правовому регулюванні і охороні атмосферного повітря й тваринного світу.

Передумови для вивчення дисципліни: «Філософія», «Безпека життєдіяльності», «Теорія та історія держави і права», «Безпека праці».

Міждисциплінарні зв'язки: «Теорія та історія держави і права», «Безпека праці», «Основи приватного права», «Основи публічного права».

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен набути такі результати навчання.

Знання:

- предмета та характеру професійної діяльності, природи етичних стандартів та здатність діяти на їх основі.
- основ теорії та філософії права, структури правничої професії та її ролі у суспільстві.

- засад і доктрин національного права, а також змісту правових інститутів таких фундаментальних галузей права, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, кримінальне і кримінальне процесуальне право.

Уміння:

- збереження навколишнього середовища;
- предмета та характеру професійної діяльності, природи етичних стандартів та здатність діяти на їх основі.
- основ теорії та філософії права, структури правничої професії та її ролі у суспільстві.
- засад і доктрин національного права, а також змісту правових інститутів таких фундаментальних галузей права, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, кримінальне і кримінальне процесуальне право.

Комунікація :

- показувати уміння працювати автономно та в команді, мати навички міжособистісної взаємодії, які дозволяють досягати професійних цілей;
- здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
- повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи.

Автономність та відповідальність .

- уміння планувати і організовувати свою професійну діяльність.
- відповідальність за прийняття рішень у складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування.
- здатність до самостійної підготовки проектів актів правозастосування. самостійне визнання негативних наслідків за скоєння неправомірних дій та/або правопорушень у сфері правовідносин різного виду.
- відповідальність професійного розвитку окремих осіб та/або груп осіб.
- орієнтуватися у законодавчих та підзаконних актах, що визначають порядок суспільних відносин стосовно окремих сфер діяльності суб'єктів правовідносин щодо дітей та молоді, а також підлітків та неповнолітніх

4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назви модулів / тем	Кількість годин (денна форма навчання)						Кількість годин (заочна форма навчання)						
		Аудиторні	Лекції	Семинарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота	Аудиторні	Лекції	Семинарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття
1	Тема 1. Основні засади екологічного права. Джерела екологічного права.	4	2	2			6	3	2	1				9
2	Тема 2. Право власності на природні об'єкти.	4	2	2			6							9
3	Тема 3. Право природокористування.	4	2	2			6							9
4	Тема 4. Екологічне управління.	4	2	2			6							9

5	Тема 5. Юридична відповідальність за екологічні правопорушення.	6	4	2				6	4	2	2				9
6	Тема 6. Правове регулювання охорони і використання земель.	4	2	2				6	2	1	1				9
7	Тема 7: Правове регулювання охорони і використання вод.	4	2	2				6	2	1	1				9
8	Тема 8: Правове регулювання охорони і використання надр.	2	2					6							9
9	Тема 9: Правове регулювання охорони і використання рослинного світу.	4	2	2				5	1		1				8
10	Тема 10: Правове регулювання охорони і використання тваринного світу.	4	2	2				5							8
11	Тема 11: Правове регулювання охорони і використання атмосферного повітря.	4	2	2				5							8
12	Тема 12: Правовий режим територій та об'єктів природнозаповідного фонду.	4	2	2				5							8
	Проміжний контроль							4							4
Разом:120		48	26	22				72	12	6	6				108

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5.1. Зміст навчальної дисципліни за темами

Тема 1. Основні засади екологічного права. Джерела екологічного права.

Історичні аспекти правового регулювання відносин в системі «суспільство – природа». Проблеми правової охорони навколишнього природного середовища на сучасному етапі. Співвідношення термінів: природа, екологія, навколишнє природне середовище, довкілля.

Екологічні завдання і функції держави та права. Основні напрями екологічної політики України. Сталий розвиток як мета національної політики України та його екологічна складова.

Поняття екологічного права та його зміст. Функції і місце екологічного права в системі права України. Принципи екологічного права, їх законодавче закріплення і конкуренція з нормами права. Нормативне та наукове визначення об'єктів екологічного права та їх класифікація. Суб'єкти екологічного права: їх права, обов'язки та особливості правового становища. Методи правового регулювання екологічних правовідносин. Система екологічного права.

Екологічне право як наука і навчальна дисципліна. Завдання курсу екологічного права. Перспективи розвитку екологічного права.

Поняття та особливості джерел екологічного права: їх система. Норми інших галузей права в системі джерел екологічного права. Класифікація джерел екологічного права та їх характеристика.

Конституція України як основне джерело екологічного права України. Конституційні засади національної екологічної політики та розвитку екологічного права.

Місце міжнародно-правових актів в системі джерел національного екологічного права.

Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» та його місце в системі джерел екологічного права. Спеціальні закони і кодекси як джерела екологічного права України (Земельний, Водний, Лісовий кодекси України, Кодекс України про надра, Закони України: «Про охорону атмосферного повітря», «Про тваринний світ», «Про рослинний світ», «Про природно-заповідний фонд» та ін.). Закони України, що регулюють галузеві інститути (Закони України: «Про екологічну експертизу», «Про зону надзвичайної екологічної ситуації», «Про Червону книгу України», «Про екологічну мережу», «Про екологічний аудит» та ін.). Уніфікація та диференціація джерел екологічного права. Проблеми кодифікації екологічного законодавства України.

Співвідношення законів та підзаконних нормативних актів. Роль і місце локальних нормативних актів в системі джерел екологічного права. Значення еколого-правових нормативних актів, що видаються Верховною Радою України, Президентом України та Кабінетом Міністрів України.

Тема 2. Право власності на природні об'єкти.

Загальна характеристика права власності на природні об'єкти в Україні. Поняття і зміст права власності Українського народу на природні об'єкти за Конституцією України.

Особливості «соціалізованого» права власності на природні об'єкти. Поняття і зміст права державної, комунальної і приватної власності на природні об'єкти. Об'єкти права власності на природні об'єкти і їх класифікація. Територіальна ознака як підстава виникнення права власності, юрисдикційні повноваження України щодо реалізації права власності на природні об'єкти.

Суб'єкти права власності на природні об'єкти і їх класифікація. Особливості правового статусу іноземців і осіб без громадянства при реалізації права власності на природні об'єкти.

Порядок розподілу і перерозподілу природних ресурсів. Підстави виникнення права власності на природні об'єкти. Документи, що підтверджують право власності на природні об'єкти.

Підстави зміни та припинення права власності на природні об'єкти, їх види та класифікація. Умовні і безумовні підстави зміни та припинення права власності на природні об'єкти.

Права і обов'язки власників природних об'єктів. Обмеження та обтяження прав власників природних об'єктів.

Тема 3. Право природокористування.

Природокористування як функція суспільства. Правове регулювання права природокористування.

Поняття, зміст і принципи права природокористування. Законодавчі гарантії та обмеження права природокористування. Співвідношення та відмінності права природокористування і права власності на природні об'єкти. Додержання екологічних вимог при використанні природних об'єктів. Юридичне значення встановлення пріоритетів використання окремих природних об'єктів та засоби їх правового забезпечення (пріоритетність земель сільськогосподарського призначення, використання підземних вод питної якості для задоволення потреб питного і господарсько-побутового водопостачання населення та ін.).

Підстави класифікації видів права природокористування. Класифікація природокористування по об'єктам і суб'єктам. Загальне і спеціальне природокористування; короткострокове, довгострокове та постійне природокористування – їх особливості. Первинне і вторинне природокористування. Юридичне значення поділу природних об'єктів на природні ресурси загальнодержавного і місцевого значення.

Загальне природокористування. Відмінність інституту земельного сервіту від права загального природокористування. Випадки, умови та порядок обмеження права загального природокористування.

Спеціальне природокористування. Органи державної влади та місцевого самоврядування, що надають природні об'єкти для спеціального користування. Порядок отримання дозволу на спеціальне використання природних об'єктів. Плата за спеціальне природокористування та її форми. Документи, що підтверджують право спеціального природокористування.

Правове регулювання оренди природних об'єктів. Види природних об'єктів, які можуть використовуватись на праві оренди. Істотні умови договору оренди природних об'єктів. Орендна плата та її форми. Державна реєстрація договору оренди природних об'єктів.

Правові підстави виникнення, зміни та припинення права природокористування, їх види та класифікація. Права та обов'язки природокористувачів.

Тема 4. Екологічне управління.

Загальна характеристика управління в галузі екології його цілі та завдання. Класифікація видів екологічного управління. Принципи управління у галузі екології.

Система органів державного управління у галузі охорони навколишнього природного середовища і раціонального природокористування. Органи екологічного управління загальної і спеціальної компетенції, їх структура. Правове положення спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів.

Юридичні підстави та правові засади реалізації виробничого екологічного управління. Органи виробничого екологічного управління, особливості реалізації ними своїх повноважень. Роль та значення сертифікації підприємств, їх об'єднань на відповідність систем управління міжнародним стандартам серії ISO 14000.

Загальна характеристика громадського екологічного управління. Еколого-управлінські повноваження громадян та їх об'єднань. Напрямки еколого-управлінської діяльності громадян та їх об'єднань.

Функції управління в галузі екології, їх поняття та загальна характеристика. Просторово-територіальний устрій природних об'єктів. Облік природних ресурсів і ведення природоресурсових кадастрів. Розподіл та перерозподіл природних об'єктів. Екологічне планування і прогнозування. Екологічне нормування та стандартизація. Екологічне ліцензування. Екологічна освіта та виховання. Екологічний моніторинг, інформування в галузі екології та природних ресурсів. Екологічний контроль та його форми.

Правовий статус державного екологічного інспектора та громадського інспектора з охорони довкілля. Адміністративні органи, що вирішують екологічні спори та їх компетенція.

Тема 5. Юридична відповідальність за екологічні правопорушення.

Поняття і особливості юридичної відповідальності за екологічні правопорушення. Розмежування екологічних правопорушень від інших видів порушень законодавства. Види екологічних правопорушень, їх класифікація.

Злочини проти довкілля, їх кваліфікація. Особливості об'єктів злочинів проти довкілля та їх кваліфікуючі ознаки.

Адміністративна відповідальність за екологічні правопорушення. Особливості застосування адміністративної відповідальності за екологічні правопорушення. Порядок обмеження, тимчасової заборони (зупинення) чи припинення діяльності підприємств, установ, організацій і об'єктів у разі порушення ними законодавства про охорону навколишнього природного середовища.

Особливості цивільної відповідальності за порушення екологічного законодавства. Порядок компенсації шкоди, що завдана навколишньому природному середовищу внаслідок

порушення екологічного законодавства. Особливості розрахунку шкоди завданої порушенням екологічного законодавства.

Дисциплінарна відповідальність за екологічні правопорушення. Порядок накладення дисциплінарних стягнень.

Екологічні функції правоохоронних органів. Роль поліції в попередженні, виявленні екологічних правопорушень, розкритті і розслідуванні екологічних злочинів, притягненні осіб, винних в екологічних правопорушеннях, до відповідальності.

Тема 6. Правове регулювання охорони і використання земель.

Історичні аспекти та особливості реформування земельних відносин (земельні реформи 1861, 1906, 1917 років). Реформування земельних відносин в Україні на сучасному етапі (з 1991 року). Основні напрями земельної реформи.

Поняття та особливості права власності на землю в Україні. Земельна ділянка як об'єкт права власності. Суб'єкти права власності на землю. Особливості правового статусу іноземців та осіб без громадянства щодо набуття права власності на землю. Форми права власності на землю в Україні та їх юридичне закріплення. Право державної власності на землю. Право комунальної власності на землю. Право приватної власності на землю. Підстави та порядок виникнення права власності на землю. Правове забезпечення приватизації землі в Україні. Підстави та порядок припинення права власності на земельну ділянку.

Види землекористування, їх класифікація. Склад земель України та правове значення їх поділу на категорії. Порядок встановлення та зміни цільового призначення земель. Правові наслідки порушення порядку встановлення та зміни цільового призначення земель. Правове регулювання оренди землі. Права та обов'язки землевласників та землекористувачів.

Землі сільськогосподарського призначення та порядок їх використання. Правове забезпечення пріоритетності земель сільськогосподарського призначення. Землі житлової та громадської забудови та порядок їх використання. Землі природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення та порядок їх використання. Землі оздоровчого призначення та порядок їх використання. Землі рекреаційного призначення та порядок їх використання. Землі історико-культурного призначення та порядок їх використання. Землі лісогосподарського призначення та порядок їх використання. Землі водного фонду та порядок їх використання. Землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення та порядок їх використання.

Право земельного сервітуту. Юридичне значення та зміст добросусідства. Шляхи правового забезпечення дотримання правил добросусідства суб'єктами землекористування. Правові підстави та порядок набуття права власності на землю громадянами та юридичними особами. Порядок придбання земельних ділянок у власність на підставі цивільно-правових угод. Порядок продажу земельних ділянок на конкурентних засадах.

Підстави та порядок припинення права власності та користування земельною ділянкою. Порядок вилучення та викупу земельних ділянок для суспільних потреб.

Завдання, зміст і порядок охорони земель. Правове регулювання охорони земель. Правове регулювання меліорації земель. Правове регулювання та зміст землеустрою. Правові форми контролю за використанням та охороною земель та їх особливості. Правове регулювання здійснення державного контролю за використанням та охороною земель. Правове регулювання моніторингу земель. Правове регулювання економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель.

Система державних органів, що здійснюють управління охороною та використанням земельних ресурсів. Загальна характеристика земельних спорів та органи, що їх вирішують. Судова практика щодо вирішення земельних спорів. Відповідальність за порушення земельного законодавств

Тема 7. Правове регулювання охорони і використання вод.

Поняття та загальна характеристика правового режиму використання вод. Право власності на водні об'єкти за законодавством України. Склад водного фонду України. Система водного законодавства.

Види водокористування в залежності від технічних засобів, умов та часу. Підстави і порядок виникнення права водокористування. Оренда водних об'єктів. Порядок надання водних об'єктів (їх частин) в користування. Права і обов'язки водокористувачів.

Моніторинг вод та органи, що його здійснюють. Державний облік вод. Порядок ведення державного водного кадастру та його зміст. Організаційно-економічні заходи щодо забезпечення раціонального використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів. Стандартизація і нормування в галузі використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів. Загальнодержавна програма розвитку водного господарства. Охорона та відтворення довкілля Азовського і Чорного морів. Національна програма екологічного оздоровлення басейну Дніпра та поліпшення якості питної води. Порядок складання паспортів річок. Порядок установаження берегових смуг водних шляхів та користування ними.

Підстави і порядок припинення права на використання водних об'єктів. Охорона вод від забруднення, засмічення і виснаження. Умови розміщення, проектування, будівництва, реконструкції і введення в дію підприємств, споруд та інших об'єктів, що можуть впливати на стан вод. Правовий режим зон санітарної охорони водних об'єктів

Органи, що вирішують спори щодо використання та охорони вод. Відповідальність за порушення водного законодавства. Відшкодування збитків, завданих внаслідок порушень водного законодавства. Порядок відшкодування збитків, завданих водокористувачам припиненням права або зміною умов спеціального водокористування.

Тема 8. Правове регулювання охорони і використання надр.

Система законодавства щодо використання та охорони надр. Право власності на надра, його суб'єкти та об'єкти. Особливості права користування надрами. Співвідношення між державним фондом надр і державним фондом родовищ корисних копалин. Види корисних копалин.

Види надро-користування. Підстави виникнення, зміни та припинення права на використання надр.

Особливості забудови площ залягання корисних копалин загальнодержавного значення. Державний геологічний контроль за веденням робіт по геологічному вивченню надр України. Правовий режим використання надр з метою промислової розробки корисних копалин. Особливості використання надр для цілей, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин.

Державний облік родовищ, у тому числі техногенних, запасів і проявів корисних копалин. Ліцензування діяльності по використанню надр. Порядок видачі дозволів на спеціальне використання природних об'єктів. Порядок установаження лімітів використання природних ресурсів загальнодержавного значення. Гірничий відвід та порядок його надання. Плата за використання надр (рентні платежі).

Права і обов'язки надрокористувачів. Захист прав надрокористувачів. Випадки та порядок позбавлення землевласників і землекористувачів права користування надрами.

Поняття континентального шельфу, особливості користування мінеральними ресурсами морського дна. Правова охорона надр континентального шельфу та ресурсів виключної (морської) економічної зони.

Відповідальність за порушення законодавства про надра. Вирішення спорів щодо користування надрами.

Тема 9. Правове регулювання охорони і використання рослинного світу.

Юридичне визначення рослинного світу. Особливості користування об'єктами рослинного світу і земельними ділянками зайнятими ними. Система законодавства щодо

охорони та використання рослинного світу. Співвідношення Закону України «Про рослинний світ» і Лісового кодексу України.

Види права власності на об'єкти рослинного світу. Порядок виникнення, зміни та припинення права власності на об'єкти рослинного світу та його документальне підтвердження.

Право загального і спеціального користування об'єктами рослинного світу. Підстави виникнення, зміни та припинення права користування об'єктами рослинного світу. Користування лісами, оренда земельних ділянок лісгосподарського призначення. Види спеціального використання лісових ресурсів та порядок видачі дозволів на їх здійснення. Плата за використання ресурсів рослинного світу.

Органи, що здійснюють регулювання та управління в галузі охорони, використання та відтворення об'єктів рослинного світу. Охорона і захист об'єктів рослинного світу, їх зміст та основні вимоги до їх охорони, використання та відтворення. Ліміти спеціального використання природних рослинних ресурсів. Державний облік і кадастр рослинного світу. Правила відпуску деревини на пні в лісах України. Види рубок та порядок їх здійснення. Санітарні правила в лісах України. Зміст та юридичне значення Зеленої книги України. Співвідношення Зеленої та Червоної книг України.

Порядок ввезення в Україну і вивезення за її межі об'єктів рослинного світу. Права і обов'язки користувачів об'єктами рослинного світу. Захист прав користувачів об'єктами рослинного світу.

Вирішення спорів щодо користування об'єктами рослинного світу. Відповідальність за порушення законодавства про рослинний світ. Особливості майнової (таксової) відповідальності за шкоду, заподіяної об'єктам рослинного світу та лісовому господарству підприємствами, установами, організаціями та громадянами.

Тема 10. Правове регулювання охорони і використання тваринного світу.

Визначення тваринного світу та правовідносини, що регулюються законодавством України про охорону, використання та відновлення тваринного світу. Система законодавства України про охорону, використання і відтворення тваринного світу. Основні вимоги та принципи охорони, раціонального використання і відтворення тваринного світу.

Особливості права власності на об'єкти тваринного світу. Порядок набуття, зміни та припинення права власності на об'єкти тваринного світу.

Види використання об'єктів тваринного світу. Підстави і порядок виникнення, здійснення і припинення права користування тваринним світом.

Державний кадастр тваринного світу та порядок його ведення. Державні органи, що здійснюють управління охороною, використанням і відтворенням тваринного світу. Контроль у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу. Зміст та юридичне значення Червоної книги України, порядок її ведення.

Правове регулювання полювання. Поняття полювання, його види. Дозвіл на добування мисливських тварин та його форми. Документи на право полювання. Заборони щодо здійснення полювання. Особливості здійснення полювання іноземцями. Правові заходи щодо відстрілу та відлову хижих та шкідливих тварин, добування мисливських тварин для наукових цілей, переселення в нові місця перебування. Реалізація права власності мисливця на продукцію полювання, мисливські трофеї.

Правове регулювання рибальства. Поняття рибальства, його види. Порядок здійснення промислового рибальства в Україні. Особливості реалізації любительського і спортивного рибальства. Ліміти (квоти) спеціального використання водних живих ресурсів. Основні вимоги щодо ведення рибного господарства та здійснення рибальства. Дозвіл на спеціальне використання водних живих ресурсів та порядок його видачі.

Відповідальність за порушення права користування тваринним світом. Особливості застосування майнової відповідальності за порушення законодавства про тваринний світ.

Тема 11. Правове регулювання охорони і використання атмосферного повітря.

Поняття та особливості права користування атмосферним повітрям. Законодавство про охорону атмосферного повітря. Види права користування атмосферним повітрям. Основні види негативного впливу на атмосферне повітря внаслідок антропогенного впливу. Правове регулювання стандартизації і нормування забруднення атмосферного повітря. Нормативи екологічної безпеки атмосферного повітря та порядок їх розробки і затвердження. Гранично допустимі концентрації забруднюючих речовин в атмосферному повітрі. Нормування гранично допустимого впливу фізичних та біологічних факторів.

Правові заходи охорони атмосферного повітря та попередження його забруднення. Обов'язки підприємств, установ, організацій та громадян - суб'єктів підприємницької діяльності щодо охорони атмосферного повітря. Документи, що підтверджують право фізичних і юридичних осіб на спеціальне використання атмосферного повітря. Санітарні вимоги щодо попередження несприятливого впливу використання атмосферного повітря на здоров'я людей та санітарно-побутові умови їх проживання. Організаційно-економічні заходи щодо забезпечення охорони атмосферного повітря.

Основні умови та порядок проектування, будівництва та реконструкції підприємств та інших об'єктів, які впливають або можуть впливати на стан атмосферного повітря. Порядок організації та проведення моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря. Контроль у галузі охорони атмосферного повітря та його види. Обов'язки підприємств, установ, організацій та громадян суб'єктів підприємницької діяльності щодо первинного обліку забруднення атмосферного повітря.

Відповідальність за порушення законодавства про охорону і використання атмосферного повітря. Особливості відшкодування шкоди, завданої порушенням законодавства про охорону атмосферного повітря..

Тема 12. Правовий режим територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Поняття і правова класифікація об'єктів природно-заповідного фонду. Право власності на об'єкти природно-заповідного фонду. Порядок обмеження реалізації права власників природних об'єктів при прийнятті рішень про заповідання. Право користування територіями і об'єктами природно-заповідного фонду. Випадки та порядок видачі дозволів на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення.

Управління в галузі організації, охорони та використання природно-заповідного фонду. Режим охоронних зон територій і об'єктів природно-заповідного фонду. Статус та завдання територій і об'єктів природно-заповідного фонду (природних заповідників, біосферних заповідників, національних природних парків, регіональних ландшафтних парків, заказників, пам'яток природи, заповідних урочищ, ботанічних садів, дендрологічних парків, зоологічних парків, парків-пам'яток садово-паркового мистецтва). Можливості та порядок здійснення антропогенної та наукової діяльності в межах територій і об'єктів природно-заповідного фонду.

Особливості організації охорони територій і об'єктів природно-заповідного фонду. Порядок створення й оголошення територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Зміна меж, категорії та скасування статусу територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Резервування цінних для заповідання природних територій та об'єктів. Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду його зміст та значення. Економічні засоби забезпечення організації і функціонування природно-заповідного фонду.

Поняття екологічної мережі та особливості її правового режиму. Цілі і завдання створення екологічної мережі. Принципи формування, збереження та використання екологічної мережі. Основні положення Загальнодержавної програми формування національної екологічної мережі України на 2000 - 2015 роки. Правове, економічне, наукове та організаційне забезпечення функціонування національної екологічної мережі.

Відповідальність за порушення законодавства про природно-заповідний фонд. Особливості обчислення розміру відшкодування шкоди, заподіяної порушенням

природоохоронного законодавства у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України..

5.2. Тематика семінарських занять.

1. Основні засади екологічного права. Джерела екологічного права.
2. Право власності на природні об'єкти.
3. Право природокористування.
4. Екологічне управління.
5. Юридична відповідальність за екологічні правопорушення.
6. Правове регулювання охорони і використання земель.
7. Правове регулювання охорони і використання вод.
8. Правове регулювання охорони і використання рослинного світу.
9. Правове регулювання охорони і використання тваринного світу.
10. Правове регулювання охорони і використання атмосферного повітря.
11. Правовий режим територій та об'єктів природнозаповідного фонду.

5.3. Організація самостійної роботи студентів.

№ з/п	Вид роботи	Кількість годин		Форми звітності
		д\ф	з/в	
	Підготовка до аудиторних занять та усіх видів контролю:	30	38	Опорний конспект лекцій, конспект семінарських занять
	- опрацювання лекційного матеріалу;	11	15	
	- підготовка до семінарських занять;	15	15	
	- підготовка до проміжного контролю.	4	8	
	Виконання індивідуальних завдань:	42	70	Індивідуальне науково-дослідне завдання (тези доповідей, наукова стаття). Термінологічний словник Реферат Презентація
	- підготовка індивідуального науково-дослідного завдання (тези доповідей, наукова стаття);	10	20	
	- складання термінологічного словника;	10	15	
	- написання реферату;	12	15	
	- підготовка до презентації результатів дослідження.	10	20	
	Разом	72	108	

Орієнтовний перелік тем для виконання самостійної роботи:

1. Поняття екологічного права як галузі права України.
2. Місце екологічного права в правовій системі України.
3. Екологічне право як наука та навчальна дисципліна.
4. Предмет еколого-правового регулювання.
5. Метод еколого-правового регулювання.
6. Принципи екологічного права України: поняття, значення та система.
7. Поняття джерел екологічного права України. Їх загальна характеристика та основні особливості.
8. Класифікація джерел екологічного права України.
9. Конституція України як джерело екологічного права.
10. Законодавчі акти функціонального характеру. Поресурсові кодекси та закони.
11. Підзаконні нормативні акти.
12. Роль судової практики в регулюванні екологічних відносин. Застосування аналогії за відсутності норм права.

13. Міжнародні договори як джерело екологічного права України.
14. Загальна характеристика управління у сфері використання природних ресурсів та охорони навколишнього природного середовища.
15. Зміст та функції управління у сфері використання природних ресурсів та охорони навколишнього природного середовища.
16. Система і повноваження органів державного управління в сфері екології.
17. Органи державного управління загальної і спеціальної компетенції в екологічно-правовій сфері.
18. Система і повноваження органів місцевого самоврядування і громадських організацій у галузі екологічного управління та контролю.
19. Правові форми реагування органів екологічного управління і контролю на виявлені правопорушення.
20. Поняття екологічних прав громадян. Зміст та правова природа екологічних прав громадян.

6. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

- 6.1. *Форми поточного контролю:* семінарські заняття, індивідуальні завдання.
- 6.2. *Форми проміжного контролю:* модульна контрольна робота.
- 6.3. *Форми підсумкового контролю:* залік.

7. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Під час поточного контролю оцінюються відповіді студента на семінарських заняттях, результати самостійної роботи з науковою літературою та першоджерелами, а також якість виконання студентом індивідуального завдання у вигляді реферату та його презентації.

Модульна контрольна робота складається з 5 тестів, які містять лише одну правильну відповідь та 3 теоретичних питань.

Приклад:

1 варіант

Тестові завдання

1. Як співвідносяться юридичні поняття “довкілля” і “навколишнє середовище”:

- а) є тотожними;
- б) позначають різні за змістом явища об’єктивної дійсності;
- в) поняття “довкілля” є більш широким і включає навколишнє середовище;
- г) поняття “навколишнє середовище” є більш широким і включає довкілля.

2. Інститут юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства входить:

- а) до Загальної частини екологічного права;
- б) до Особливої частини екологічного права;
- в) до Спеціальної частини екологічного права;
- г) взагалі не входить до системи екологічного права.

3. Скільки поресурсних кодексів діє в Україні:

- а) 2;
- б) 3;
- в) 4;
- г) 5.

4. Вкажіть, які з названих документів не є актами екологічного законодавства:

- а) Водний кодекс;
- б) Повітряний кодекс;
- в) Лісовий кодекс;
- г) закон “Про захист рослин”;
- г) закон “Про тваринний світ”;
- д) закон “Про бджільництво.

5. Які закони прийняті в Україні:

- а) “Про екологічну експертизу”;
- б) “Про екологічний аудит”;
- в) “Про екологічне страхування”;
- г) “Про державний екологічний моніторинг”;
- ґ) “Про екологічну мережу України”;
- д) “Про Національний екологічний фонд”.

Теоретичні питання:

1. Поняття екологічного права як галузі права України
2. Класифікація джерел екологічного права України
3. Поняття екологічних прав громадян. Зміст та правова природа екологічних прав громадян

8. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

8.1. Шкала та схема формування підсумкової оцінки

Переведення підсумкового балу за 100-бальною шкалою оцінювання в підсумкову оцінку за традиційною шкалою

Підсумковий бал	Оцінка за традиційною шкалою
90-100	зараховано
70-89	
51-69	
26-50	не зараховано
1-25	

Схема розподілу балів

Максимальна кількість балів	70 балів (поточний контроль) – середньозважений бал оцінок за відповіді на семінарських заняттях та виконання індивідуальних завдань, який переводиться у 100-бальну шкалу з ваговим коефіцієнтом.0,7	30 балів (проміжний контроль) – за результатами виконання модульної контрольної роботи
Мінімальний пороговий рівень	35 балів (поточний контроль)	16 балів (проміжний контроль)

8.2. Критерії оцінювання під час аудиторних занять

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
5 балів	Оцінюється робота студента, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.
4 бали	Оцінюється робота студента, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.
3 бали	Оцінюється робота студента, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні формули,

	рівняння, закони. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.
2 бали	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.
1 бал	Оцінюється робота студента, який не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.
0 балів	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

8.3. Критерії оцінювання індивідуальних завдань

Вид	Максимальна кількість балів
Тези доповідей	5
Термінологічний словник	5
Реферат	5
Презентація	5

8.4. Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Максимальна кількість балів за відповідь на 1 питання складає 15 балів. Критеріями оцінювання є: повнота відповіді, здатність критичного аналізу теоретичного матеріалу, вміння наводити аргументи та робити висновки.

8.5. Критерії оцінювання під час підсумкового контролю

Підсумкова оцінка виставляється за результатами поточного та проміжного контролю.

9. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби для демонстрування презентацій (проектор), комп'ютер (ноутбук) для використання нормативної електронної бази.

10. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Основні джерела:

1.1. Нормативна база :

- Конституція України : за станом на 1 березня 2009 р. [Текст] / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2009. – 67 с.
- Декларація Ріо-де Жанейро щодо навколишнього середовища та розвитку від 14 червня 1992 року [Електронний ресурс] // Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_455.
- Стокгольмська декларація (щодо питань навколишнього середовища) від 16 червня 1972 року [Електронний ресурс] // Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_454.
- Конвенція по морському праву от 30 апреля 1982 года [Електронний ресурс] // Режим доступу : www.un.org/russian/document/convents/lawsea.html.
- Конвенція про доступ до інформації і участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля від 25 червня 1998 року [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.
- Конвенція про цивільну відповідальність за ядерну шкоду в ред. від 12 вересня 1997 року [Електронний ресурс] // Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_006.
- Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення головним чином як середовища існування водоплавних птахів від 02 лютого 1971 року [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.

8. Водний кодекс України від 6 червня 1995 року [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.
9. Гірничий закон України від 6 жовтня 1999 року [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.
10. Господарський кодекс України [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=436-15>.
11. Кодекс України про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=80731-10>.
12. Кодекс України про надра від 27 липня 1994 року [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.
13. Кримінальний кодекс України в ред. 11.03.2009 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2341-14>. 16. Лісовий кодекс України : за станом на 8 лютого 2006 року [Текст] // Урядовий кур'єр – 2006 – 18 лютого.
14. Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку : закон України від 8 лютого 1995 року [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.
15. Про державну реєстрацію прав на нерухоме майно та їх обмежень : закон України від 1 липня 2004 року [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.
16. Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів : закон України від 31 травня 2007 року [Текст] // Відомості Верховної Ради України – 2007. – № 35. – Ст. 484.
17. Про екологічний аудит : закон України від 24 червня 2004 року [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.
18. Про екологічну експертизу : закон України від 09 лютого 1995 року [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.
19. Про екологічну мережу України : закон України від 24 червня 2004 року [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.
20. Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру : закон України від 8 червня 2000 року [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.
21. Про зону надзвичайної екологічної ситуації : закон України від 13 липня 2002 року [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.
22. Про курорти : закон України від 15 жовтня 2000 року [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.
23. Про мисливське господарство та полювання : закон України від 22 лютого 2000 року [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.
24. Про мораторій на проведення суцільних рубок на гірських схилах в ялицево-букових лісах карпатського регіону : закон України від 10 лютого 2000 року [Електронний ресурс] // Режим доступу <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.
25. Про об'єкти підвищеної небезпеки : закон України від 18 січня 2001 року [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.
26. Про охорону атмосферного повітря : закон України від 21 червня 2001 року [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.
27. Про охорону земель : закон України від 19 червня 2003 року [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.
28. Про охорону навколишнього природного середовища : закон України від 25 липня 1991 року [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.
29. Про питну воду та питне водопостачання : закон України від 10 січня 2002 року [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.

30. Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення в наслідок Чорнобильської катастрофи : закон України від 27 лютого 1991 року [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.
31. Про природно-заповідний фонд : закон України від 16 липня 1992 року [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.
32. Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них : закон України від 6 лютого 2003 року [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.
33. Про рослинний світ : закон України від 09 квітня 1999 року [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.
34. Про тваринний світ : закон України від 13 грудня 2001 року [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.
35. Про цивільну відповідальність за ядерну шкоду та її фінансове забезпечення: закон України від 13 грудня 2001 року [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.
36. Про Червону книгу України : закон України від 7 лютого 2002 року [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.
37. Цивільний кодекс України в ред. 12.03.2009 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=435-15>.
38. Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля [Електронний ресурс] : постанова Пленуму Верховного Суду України від 10 грудня 2004 року // Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=435-15>.
39. Про затвердження такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної лісу: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.07.2008 № 665.
40. Про такси для обчислення розміру шкоди, заподіяної зеленим насадженням у межах міст та інших населених пунктів: Постанова КМУ від 08.04.1999.
41. Положення про порядок видачі дозволів на спеціальне використання природних ресурсів. Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 10 серпня 1992 р.
42. Про розмір компенсації за незаконне добування, знищення або пошкодження видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України, а також за знищення чи погіршення середовища їх перебування (зростання) : постанова Кабінету Міністрів України від 7 листопада 2012 р. N 1030
43. Про врегулювання питань щодо спеціального використання лісових ресурсів: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 травня 2007 р. / Урядовий кур'єр. – 2007. – 6 червня.
44. Про затвердження переліків видів рослин та грибів, що заносяться до Червоної книги України (рослинний світ), та видів рослин та грибів, що виключені з Червоної книги України (рослинний світ): наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 17 червня 2009 року N 312
45. Про затвердження переліків видів тварин, що заносяться до Червоної книги України (тваринний світ), та видів тварин, що виключені з Червоної книги України (тваринний світ): наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 17 червня 2009 року N 313
46. Про затвердження Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, що підлягають спеціальному контролю відповідно до законодавства України: наказ Комітету з контролю за наркотиками при МОЗ України № 7 від 23.03.98 // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0390-98>
47. Про погодження лімітів на спеціальне використання другорядних лісових матеріалів та максимальних норм безоплатного збору громадянами дикорослих трав'яних рослин, квітів, ягід, горіхів, грибів тощо: Рішення Сумської обласної ради від 25.09.09 // <http://oblrada.sumy.ua/dokumenty-oblrady/5-sklykannja/category/41-rishennja-35-sesiji.html>

48. Перелік корисних копалин загальнодержавного та місцевого значення: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 12 грудня 1994 р.
49. Порядок надання спеціальних дозволів на користування надрами : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 30 травня 2011 р. № 615 // <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/615-2011-%D0%BF>
50. Порядок проведення аукціонів з продажу спеціальних дозволів на користування надрами, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 травня 2011 р. № 594 // Офіційний вісник України, 2011 р., № 44, ст. 1783.
51. Положення про порядок надання гірничих відводів: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 27 січня 1995 р. N 59.
52. Порядок визначення розмірів і меж водоохоронних зон та режим ведення водогосподарської діяльності в них: Затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 8 травня 1996 р. // ЗП України. – 1996. - № 10. – Ст. 318.
53. Про правовий режим зон санітарної охорони водних об'єктів: постанова Кабінету Міністрів України від 18 грудня 1998 р.
54. Про затвердження переліку водних об'єктів, віднесених до категорії лікувальних : постанова Кабінету Міністрів України від 11.12.1996.
55. Про затвердження порядку видачі дозволів на спеціальне водокористування: постанова Кабінету Міністрів України від 13.03.2002.
56. Про затвердження порядку видачі дозволів на проведення робіт на землях водного фонду : постанова Кабінету Міністрів України від 12.07.05.
57. Порядок погодження природоохоронними органами матеріалів щодо вилучення (викупу), надання земельних ділянок : затв. наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 05.11.2004 р. № 434
58. Порядок і умови використання рибних та інших водних живих ресурсів виключної (морської) економічної зони України іноземними юридичними і фізичними особами. Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 13 серпня 1999 р.
59. Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів: затв. наказом Мінприроди України 14 серпня 2009 р.
60. Про затвердження такс для обчислення розміру відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок незаконного добування (збирання) або знищення цінних видів водних біоресурсів: постанова Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2011 р.
61. Про затвердження Такс для обчислення розміру відшкодування збитків, завданих унаслідок порушення законодавства в галузі мисливського господарства та полювання (крім видів, занесених до Червоної книги України) :Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України, Державного комітету лісового господарства України від 18 липня 2007 року N 332/262
62. Про затвердження такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної порушенням законодавства про природно-заповідний фонд : постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 541 // <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/541-2013-%D0%BF>

1.2. Основна література.

63. Андрейцев В.І. Право екологічної безпеки : навчальний та науково- практичний посібник [Текст] / В.І. Андрейцев. – Київ : Знання-Прес, 2002. – 332с.
64. Гетьман А. Термінологія екологічного законодавства: методологічні засади та перспективи уніфікації [Текст] / А. Гетьман // Вісник Академії правових наук України. – 2003. – № 2. – С.580-593.
65. Гурська Г.А. Розвиток правового регулювання екологічного аудиту в світі та в Україні [Текст] / Г. А. Гурська // Держава і право. – 2007. – № 4. – С.550-556.
66. Давиденко Г.І. Цивільна відповідальність за шкоду, заподіяну природі [Текст] / Г.І. Давиденко // Додаток до журналу Вісник Верховного Суду України. – 1999. – № 1. – 61 с.
67. Даугуль В. Поняття і особливості екологічного страхування в Україні [Текст] / В. Даугуль // Право України. – 1999. – № 4. – С. 51-54.

68. Дика Ю.В. Поняття правових обмежень права на екологічну інформацію [Текст] / Ю. В. Дика // Часопис Київського університету права. – 2007. – № 4. – С.167-171.
69. Дмитренко І.А. Екологічне право України [Текст] : підручник / І. А. Дмитренко ; Мін-во внутрішніх справ України. – К. : Юрінком, 2001. – 352 с.
70. Дубовик О.Л. Экологическое право : учебник [Текст] / Дубовик О.Л., Кремер Л., Любе-Вольфф Г. – М. : Изд-во «Эксмо», 2005. – 748 с.

1.3. *Інформаційні ресурси:*

Офіційні сайти державних органів:

www.rada.gov.ua/laws - офіційний сайт Верховної Ради України
www.court.gov.ua/dsa - сайт Державної судової адміністрації України
<http://nsj.gov.ua/ua/about/regulations/> - сайт Національної школи України
<https://www.kmu.gov.ua/ua/npasearch> - сайт Кабінету Міністрів України
<https://www.president.gov.ua/documents/all> - сайт офіційного представництва президента України

Електронні бібліотеки:

<http://www.nbuv.gov.ua> – Національної бібліотеки України ім. В.І.Вернадського.